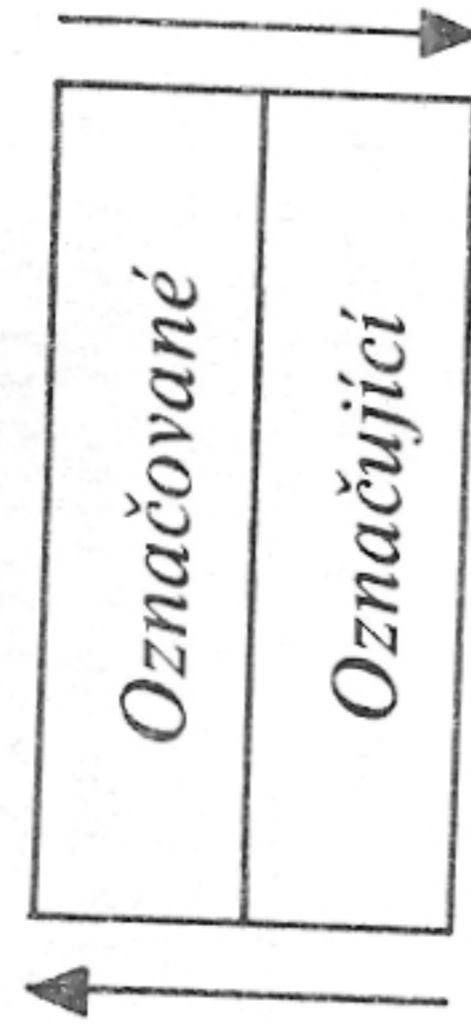

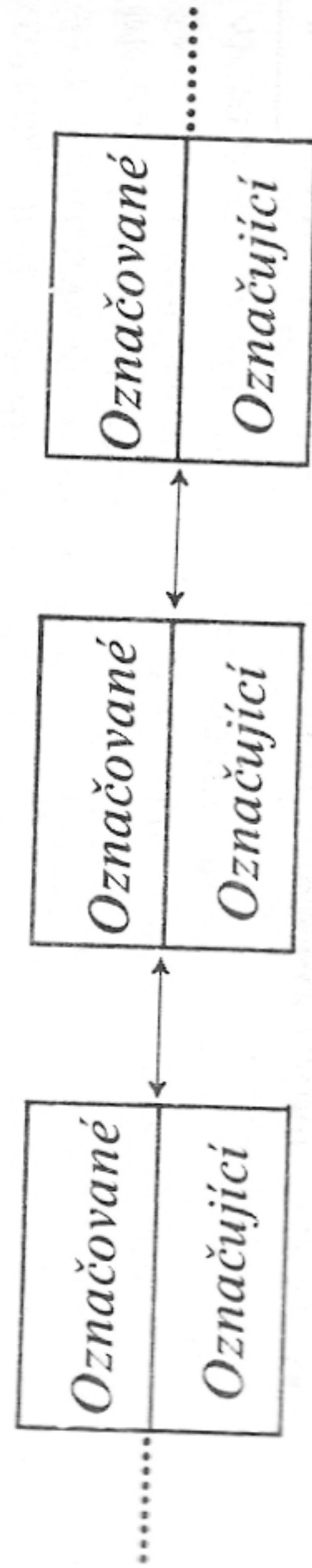
zýváme *význam*?^a Jsou snad tato dvě slova synonyma? Podle našeho názoru nejsou, i když snadno k jejich záměně může dojít, tím spíše, je-li vypravována, a to ani ne tak analogií termínů, jako jemností distinkcí, které označují.²³¹

Ve svém konceptuálním aspektu je hodnota nesporně prvkem významu a lze jen těžko pochopit, jak se význam od ní liší a zároveň je na ní závislý. Přesto však je třeba tuto otázku vyjasnit, jinak riskujeme, že se nám jazyk zredukuje na prostou nomenklaturu (viz str. 95).

Uvažujme napřed význam ve smyslu, v jakém se obvykle chápe a jak jsme si ho načrtli výše (viz str. 95). Jak ukazují šipky na obrázku, je to protipól auditivního obrazu.^b Vše se odehrává // mezi auditivním obrazem a pojmem, v rozmezí slova nazíraného jako uzavřená a soběstačná oblast.

Je tu však paradox: z jedné strany se nám pojem jeví jako protipól auditivního obrazu uvnitř znaku, z druhé strany však je sám tento znak, to jest vztah pojící oba jeho prvky, stejnou měrou protipólem jiných znaků jazyka. Protože je jazyk systém, jehož všechny termíny jsou vzájemně solidární a kde hodnota jednoho vyplývá jen ze současné přítomnosti druhých podle schématu

^a Pozn. překl. V originálu stojí *signification*, tj. též *signifikace*; ta je dnes v množství pojetí a koncepcí zvláště sémioticky orientované sémantiky často různě vydělována a lišena od významu vlastního. De Saussure sám termín *signification* užíval nejednotně (jednak relačně a jednak ve smyslu označovaného); místo významu v dnešním pojetí pak má často *mysl (sens)*, srov. např. str. 123 aj. Pro český termín význam, sám o sobě vágní, ovšem francouzština kromě *signification* a *sens* jiný tradiční termín nemá. Srov. též De Maurovu pozn. 231.

^b Pozn. překl. *Auditivní obraz* je tu jen jednou (a fídkou) variantou označení pro pojem, který se později u autora nazývá nejčastěji *akustický obraz*, řídčeji však také *verbální obraz*, popř. *vokální obraz*.

JAZYKOVÁ HODNOTA / 141

jak je pak možné, že takto vymezená hodnota se směšuje s významem, tj. s protipólem auditivního obrazu? Vztahy znázorněné zde vodorovnými šipkami nelze, jak se zdá, přirovnávat ke vztahům znázorněným výše šipkami svislými. Jinak řečeno a s připomenutím příkladu rozstříhaného papíru (viz str. 140), není jasné, proč by se vztah konstatovaný mezi různými kousky A, B, C, D atd. neměl lišit od vztahu, který existuje mezi lícem a rubem téhož kousku, např. A/A', B/B' atd.

Abychom si na tuto otázku mohli odpovědět, povšimněme si napřed toho, že i vně jazyka se všechny hodnoty, jak se zdá, řídí tímto paradoxním principem. Vždycky jsou utvářeny:

- (1) z *nepodobné* věci, kterou lze *zaměnit* za tu, jejíž hodnotu určujeme;
- (2) z *podobných* věcí, které lze *srovnat* s tou, o jejíž hodnotu jde.

Tyto dva faktory jsou pro existenci hodnoty nutné. Takže ke stanovení toho, jakou hodnotu má pětifranková mince, // je třeba vědět: (1) že ji lze vyměnit za určité množství jiné věci, například chleba; (2) že ji lze srovnat s podobnou hodnotou téhož systému, například s jedním frankem, nebo s mincí jiného systému (dolarem apod.). Stejně lze i slovo zaměnit za cosi nepodobného: za ideu. Navíc je lze srovnávat s něčím, co má stejnou povahu: s jiným slovem. Jeho hodnotu tedy ještě neurčíme tím, že se omezíme na prohlášení, že je lze zaměnit za ten a ten pojem, tj. že má ten a ten význam. Je třeba je také srovnat s podobnými hodnotami, s jinými slovy, která stojí k němu v protikladu. Jeho obsah je skutečně určen až souběhem toho všeho, co existuje vně něj. Jelikož je součástí systému, je obdařeno nejen významem, ale také a především hodnotou, a to už je něco jiného.

Pár příkladů nám ukáže, že tomu tak opravdu je. Francouzské slovo *mouton* „ovce“ může mít stejný význam jako anglické slovo *sheep*, ne však stejnou hodnotu, a to z více důvodů, především však proto, že když Angličané mluví o kusu takového masa, které je již upravené a podává se na stůl, říkájí *mutton* „skopové“, a nikoliv *sheep* „ovce“. Rozdíl v hodnotě mezi slovem *sheep* a *mouton* tkví v tom, že anglické slovo má vedle sebe ještě termín další, francouzské slovo však nikoliv.

V rámci téhož jazyka se všechna slova vyjadřující sousedící ideje vzájemně omezují. Synonyma jako francouzské *redouter* „obávat se“, *craindre* „bát se“, *avoir peur* „mít strach“ nabývají svou hodnotu až ve vzájemném protikladu: kdyby *redouter* neexistovalo, přešel by veškerý jeho obsah na jeho konkurenty. A naopak, jsou termíny, které se stykem s jinými obohacují. Například nový prvek, který přibyl do francouzského slova *décéperit* (*un vieillard décrépit* „sešlý stařec“, viz str. 111–2), vede ke koexistenci se slovem *décépi* (*un mur décrépi* „oprýskaná zeď“). Takto je hodnota libovolné-